

Берілген
«Сарат мектеп -бөбекжай- балабақша
кешені» ММ-нің басшысы Ж.Б.Қайдақова

«14» сәуір 2024ж

Келісемін
«Әйтеке би ауданының білім бөлімі»
ММ-нің басшысы С.Б.Биртаева

«04» сәуір 2024ж

«Ақтөбе облысының білім басқармасы Әйтеке би ауданының білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Сарат мектеп -бөбекжай -балабақша кешені» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Бағдарлама

«Ұлттық ойындар »

Әзірлеуші :Б.Т.Сейтқалиева

Лауазымы: тәрбиеші

Балалардың жасы: 5жас

Іске асыру мерзімі: 2024-2025оқу жылы

Сарат ауылы

Түсінік хат

Ойын – мектеп жасына дейінгі балалар іс-әрекеттерінің негізгі түрі. Ойын – баланың, бүкіл балалар коллективінің дамуында басты роль атқарады. Балаларға ұлттық ойындар арқылы халқымыздың тарихын, мәдениетін таныстыру қолға алынған. Жинақтағы ұлттық ойындардың тәрбиелік мәні зор. Мектепке дейінгі мекемеге әдістемелік құрал болып табылады. Мектеп жасына дейінгі балалардың қоғамдық құбылыстарды, қоғамдағы ересек адамдардың іс-әрекетін өз түсінігінше әрекеті арқылы бейнелеуі ойын болып саналады. Ойынның шығу тарихына шолу жасауда көңіл аударатынымыз ол еңбекпен, өнермен, қоршаған ортамен тығыз байланыста дамыған, яғни ойынды өмірден ажыратып қарай алмаймыз балалар тек ойнап қана қоймайды, сонымен бірге ойлайды аңғарады көп нәрсені білуге, зерттеуге талпынады. Олар бірдеңе жасап қана қоймайды, сондай-ақ заман ағымына да белсене қатысады. Аса көрнекті үздік педагог Н.К.Крупская қимылды ойын жөнінде былай деп толғанады: «Ойын – өсіп келе жатқан бал организмнің қажеті. Ойында баланың дене күші артады, қолы қатайып, денесі шындала түседі, көзі қырағыланады, зеректілігі, тапқырлығы, ынтасы артып жетіле түседі. Ойында балалардың ұйымдастырушылық дағдылары қалыптасып шындалады». Ұлттық ойындарымыз балаларға тәрбиелік мәнімен, дене бітімінің әсем де сымбатты болып бітуге пайдасы зор. Бір-ақ мысал келтіріп кетейін: «Қуыр-қуыр, қуырмаш» ойыны балалардың саусақ моторикасын дамытуға, тіл байлығын жетілдіруге, көңілін көтеруге қолдануға болады. Балаларды қазақ халқының ұлттық ойындарымен, ойната отырып жан-жақты тәрбиелейміз

Мақсаты: Балалардың жалпы адамзаттық құндылықтар мен адамның айналадағы дүниемен жеке тұлғалық қатынасын адамгершілік тұрғысынан қалыптастыру, тәрбиелеу. Халықаралық мәдени рухани мұрасынның, салт – дәстүрінің озық үлгілері мен оның бойына дарыту арқылы жүзеге асыру. Балаларды халқымызға тән әдептілік, қонақжайлылық, мейірімділік, т.б сияқты қасиеттер, табиғатқа деген қарым-қатынасындағы біздің халыққа тән ерекшеліктерді үйрету. Балаларға денсаулығын нығайтып, ой – өрісін жетілдіруге бірге өз халқының асыл мұраларын бойына сіңіріп, кейінгі ұрпаққа жеткізе білуге тәрбиелеу. бұл

Міндеттері: Денсаулықтарын нығайтуда бағытталған ойыны түрлерін меңгеруге көмектесу түрлі ойынға тарту арқылы шыңдау, ұмтылдыру, бірнеше рет бір ойынды ойнату барысындағы баланың физиологиялық өзгерісімен қатар психологиялық тұрғыдан сенімділігін арттыру.

Күтілетін нәтиже

Балалардың ойын барысында ойынды үйренуі, жаттығуы, тәрбиешінің айқанын игеріп алуы күтіледі. Ойында балалар шапшандықты, жылдамдықты ойынның калай ойналатыны туралы көп нәрсе игереді. Балалардың ұлттық ойынға деген қызығушылығы артады.

Пікір

Тәрбиеленушілерді тәрбиелеудегі қазақ ұлттық ойындарының бала тәрбиелеудегі оқыту-тәрбиелеу маңыздылығы, қазақ ұлттық ойындарының балаларды тәрбиелеудегі ерекшеліктері мен бала тәрбиелеудегі ұлттық ойындардың тәрбиелік мәні қарастырылған. Балабақша балалары болашақ иесі болғандықтан дүниежүзілік мәдениетті танитын, өзінің төл мәдениетін білетін, сыйлайтын, рухани дүниесі бай, саналы ойлайтын деңгейі жоғары білікті болуы міндетті.

Ата-бабаларымыздың ғасырлар бойы жинақтаған тәжірибесін, мәдениетін жасөспірімдер бойында саналы сіңіріп, қоршаған ортадағы қарым-қатынасын, мінез-құлқын, өмірге деген көзқарасын, бағытын дұрыс қалыптастыру тәрбиеге байланысты. Қазақ халқының жылдар бойы атадан балаға жалғасып, қалыптасқан ұлттық дәстүрі, әдет-ғұрпы, тәрбие мектебі бар. Баршамызға белгілі, ойын арқылы баланың дене құрылысы жетіліп, өзі жасаған қимылына сенімі артады. Баланың бойында ойлау, тапқырлық ұйымдастырушылық, шыдамдылық, белсенділік қасиеттер қалыптасады.

Ойын дегеніміз- жаттығу, ол арқылы бала өмірге әзірленеді. Ойын-мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Ойын-балалар өмірінің нәрі, яғни оның рухани жетілуі мен табиғи өсуінің қажетті алғы шарты және халықтың салтын үйренуде, табиғат құбылысын тануда олардың көру, есту, сезу қабілеттерін, зейінділік пен тапқырлықтарын дамытады.

«Сарат мектеп –бөбейхан-бағдатина
кешені» КММ-нің директоры

Ж.Б.Қайдақова

Бағдарламаның мазмұны

Тақырыбы	Сағат саны
1.Күш сынаспақ	1
2.Тауық күрес	2
3.Арқан тарту	1
4.Хан «алшы»	1
5.Көтермек	1
6.Орамал тастамақ	1
7.Ақсерек- көксерек	1
8.Қыз қуу	1
9.Түйілген орамал	1
10.Соқыр теке	1
11.Әуе таяқ	1
12.Қара құлақ	1
13.Алақан соқпақ	1
14.Сақина жасыру	1
15.Белбеу соқ	1
16.Арқан түйю	1
17.Допты қуып жет	1
18. Допты тигіз	2
19.Түлкі мен балалпандар	1
20.Боран. Ұйқыдағы аю	1
21.Ат жарыс	1
22.Қуыр-қуыр қуырмаш	1
23. Хан талапай	1
24.Аударыспақ.	2
25.Санамақ.	1

26.Тасымалдау.	1
27. Шертпек	1
28.Белбеу соқ.	1
29.Асау көк. .	2

	Тақырыбы	Шарты	Сағат саны
1	Күш сынаспақ	Екі бала шынтақтарын столға тірек қол бастарын айқастырады. Кім білекті столға жықса сол бала жеңіске жетеді. Ағаш аттың үстінде аттың басын ұстап тұрып 2-ші қашан білектен тартысып сынасуға да болады. Бірақ баланың қауіпсіздігі қатаң бақыланады.	1
2	Тауық күрес	Балалар екі топқа бөлінеді. Осы екі топтан екі бала шығып, кәдімгідей күреседі. Оның ең қызығыда, басқаша күрестен айырмасы да тек жалғыз аяғымен ақсаңдай жүріп иықтарымен күреседі. Бұл күрес балалардың нық басып орнықты жүруін жетілдіреді. Күресшінің бір аяғын тізесін бүгіп мата белбеуін байлап тастайды. Қайсысы сүрініп жығылса сол ұтылады.	2
3	Арқан тарту	Бұл екі топқа бөлінген балалармен немесе екі баламен ойналады. Арқанның екі жағынан екі бала немесе екі топқа бөлінген балалар тартысады. Қай топ арқанды өз жағына тартып алып, кетсе сол топ жеңіске жетеді. Екі бала тартысқанда қай бала өзіне қарай арқанды тартып екінші баланы құлатса, құламаған бала жеңеді.	1
4	Хан алшы	Бұл ойынға 5 немесе 10 бала қатыса алады. Көп асықтың ең ірісін қызыл түске бояп қояды.	1
5	Көтермек	екі ойыншы бала шығады. Бір-біріне арқаларын беріп. Белгі бойынша кім бірінші бірін-бірі арқада көтеріп алса, сол жеңіске жетеді. Жеңіске жеткен бала ойында қала береді де, басқамен бірге күш сынасады.	1
6	Орамал тастамақ	Балалар шеңбер жасап тұрады. Бастаушы (тәрбиеші) балаларды айнала жүріп бір баланың артына орамал тастап кетеді. Артына орамалды тастағанын сезген бала менің артымда деп жауап береді. Артына орамалдың тасталғанын сезбесе ол өлең, тақпақ айтып немесе билеп беруі керек. Балалар шеңбер бойында көздерін жұмып тұруы керек. Ойын осылай жалғаса береді.	1
7	Ақсерек көксерек	Бұл ойынды ойнау үшін балалар екі топқа бөлінеді, қолдарынан ұстап тұрады. Ара қашықтық 20-30 қадам. 1. ші топ. Ойынды бастайды Ақсерек-ау ақ серек Бізден сізге кім керек. 2-ші Ақсерек –ау ақ серек Жаман-жаман бала аты (бала аты) керек Аты аталған бала келесі топқа дейін жүгіріп барып ортасынан ұстасқан қолдарды ажыратып кету керек. Егер өтіп кетсе сол топтан бір баланы тобына алып қайтады, өте алмаса сол топта	1

		қалады. Ойын осылай жалғаса береді.	
8	Қыз қуу	Балалар арасынан бір ер бала, бір қызды (ағаш атпен) қуады. Бала қызға жетіп қолынан ұстаса ол жеңіске жеткені. Кейде қызды 2 бала да қуады, қай бала бұрын жетіп қыз қолын ұстаса сол бала жеңіске жетеді.	1
9	Түйілген орамал	Ойын жүргізуші ойынды өзі бастайды. Ең алдымен балаларды айналасына жинап алады да «1,2,3» - деп дауыстайды. Осы кезде балалар жан-жаққа бытырай қашады. Ал ойын жүргізушісі қолында түйілген орамалы бар баланы қуалайды. Ол орамалды басқа біреуге лақтырады қағып алған бала қаша жөнеледі. Осылайша ойын жүргізіледі, түйулі орамалды алғанша қуалай береді. Ұсталған ойыншы көпшілік ұйғарымымен ортада тұрып өнер көрсетеді. Одан кейін ойын жүргізуші ауыстырылады. Ойын ойнап болған соң балалар шеңбер жасап тұрады.	1
10	Соқыр теке	Балалар дөңгелене тұрады. Бір баланың көзі байланып қойылады. Балалар: Бота, бұзау, қозы, лақ Қайда кеткен құлыншак Соқыртеке бақ-бақ Мені ізден тап-тап Деп тақпақтайды. Содан кейін Соқыртеке (баланың көзі байлаулы) балаларды қуалайды немесе балалар оның жанына келіп түртіп қашады. Соқыр теке ұстап алған баланың көзі байланады да ол «соқыр теке» ролін атқарады. Ойын осылайын жалғаса береді.	1
11	Әуе таяқ	Балалар екі топқа бөлінеді. Әр топта 5-тен 10 –ға дейін ойыншы болады. Екі топқа екі таяқша (жұмсақ) беріледі, жерге түзу сызық сызылады. Ойыншының біреуі ортаға шығады да, бір алақанына зат жасырып, екінші қолының жұдырығын бірдей жұмады. Екінші ойыншы зат жасырылған қолды тапса, ойынды бастаушы сол болады. Сөйтіп қолындағы таяғын жоғары лақтырады. Осы кезде қасындағы таяғын лақтырады да, қасындағы баланың таяғын қағып түсіруі шарт. Таяқты қағып түсірген бала өз тобына ұпай әкеледі.	1
12	Қара құлақ	5-10 бала қатысады. Олар оңаша жерге топталып өз-өзінен бір баланы қазық етіп белгілейді. Қазық тұрған жерінде ойыншы тұрады. Басқалары әрі кетеді. Содан кейін ойынға ойыншылар қазықты алыстан қоршап бірте-бірте жақындай түседі.	1

		ші мынау кімі –деп бір-бірінен сұрасады. Біреуі оған: «Сұлқы қой!»- деп қаша жөнеледі. Қалғандары да –қарақұлақ, қара еп бытырай қашады. Қарақұлақ біреуін ұстау үшін тұра қуады. Бала қарақұлақ болып, ойын әрі қарай жалғасады.	
13	Алақан соқпақ	Ойынға қатысушы балалар үйге немесе оңаша жерге жиналады да, дөңгелене отырады. Орталарынан бастаушы белгілейді. Оған сүлгі (орамал) беріледі. Бастаушы шеңбер ішін айнала жүріп біреуге –Алақанды тос!-дейді. Ол тосқан кезде бастаушы оның алақанына сүлгіні тигізіп -Сүлгі қайда?-деп сұрайды. Сонда ойыншы «анада» -деп бір баланың атын атайды. Аты аталған ойыншы орнынан тұрып алақанын тосады. Бастаушы-сүлгі қайда?- деп атын айтады. Ойын осы ретпен жалғаса береді. Жақсы өлең айтып ән салғандар ұпай жинайды.	1
14	Сақина жасыру	Ойынды өткізуші және сақина жасырушы бала белгіленеді. Қалған ойыншылар жерге отырып тізілерінің үстіне алақандарын жаяды. Бастаушы жұлулы қолын әрбір ойыншың алақанына салысымен, ол бала алақанын жаба қояды. Бастаушы бір баланың алақанына сақина салысымен, ойыншылардың біреуінен «Сақина кімде»-деп сұрайды. Ол сақинаның кімде екенін білсе сол баламен орнын ауыстырады. Ал білмесе ол өз өнерін көрсетеді. Ойын басқарушы ойынды осылай жалғастыра береді.	1
15	Белбеу соқ	Ойыншылар екі-екіден жұптасып шеңбер жасап тұрады. Бір белбеуді алып екіншісін қууға тиіс. Қашып жүрген бала шеңбердегі жұптасып тұрған екі баланың алдына келіп тұрады. Артық қалған үшінші бала қаша жөнеледі. Ойыншы оны қуып жетіп белбеумен соғады да, өзі де бір жұптың алдына тұра қалады. Оның орнына келесі ойыншы шығып, ойынды жалғастыра береді. Белбеу ең соңында кімде қалса сол ойыншы жеңіліске ұшырайды да өз өнерін көрсетеді.	1
16	Арқан түйю	Балалар шеңбер жасап тұрады. Қолында арқаны бар жүргізуші топ арасынан шығады да: ойын басталды –деп дауыстайды. Сонан соң арқанның түйілмеген басын ұстап шеңбер бойымен айналады, арқанды балалардың аяқтарының астынан жібереді. Балалар арқан үстімен секіріп тұрады. Кімде-кімнің аяғына арқан ілініп, секіре алмай қалса, ол бала ойынды тоқтатып өнер көрсетеді, тақпақ, өлең айтады немесе билеп береді. Ойын осылай жалғаса береді.	1
17	Допты қуып жет	Ойынның шарты: бұл ойынға 5-6 бала, тәрбиеші басқаруымен қатыса алады. Тәрбиеші доптарды себетке салып алып, балалардың алдына домалатып жібереді. «Допты қуып жет» деген белгі бойынша, балалар допты ұстап алып тәрбиеші ұстап тұрған себетке салуы керек. К/құралдар: түрлі-түсті, үлкен-кішілі доптар.	1
18	Допты тигіз	Ойынның шарты: бұл ойынға 5-6 бала, тәрбиеші басқаруымен қатыса алады. Тәрбиеші доптарды себетке салып алып,	2

		қатыса алады. Тәрбиеші доптарды себетке салып алып, балалрдың алдына домалатып жібереді. «Допты қуып жет» деген белгі бойынша, балалар допты ұстап алып тәрбиеші ұстап тұрған себетке салуы керек. К/құралдар: түрлі-түсті, үлкен-кішілі доптар.	
19	Түлкі мен балапандар	Бұл ойынға балалар 7-8 ден бөлініп ойнайды. Топ ішінде бір «түлкі» етіп сайлап, қалған балаларды балапандар деп сына бетперде кигізі ойын ойналады. Ойында балапандар түлкі іне ұсталып қалмауы үшін, тәрбиеші көмегімен белгі бойынша бастап аяқтауы тиіс. Балалар шапшаң кең бөлмені айналады.	1
20	Боран. Ұйқыдағы аю	Бұл үлкен кең залда болады. Бұл ойынға қажетті заттар «боран» киімі (ақ түсті бет перде, гимнастикалық қабырға болуы тиіс). Ойын шарты: ойынға 8-10 бала қатыса алады. Бір баланы боран киімін кигізіп, қалған балалар боран алып кетпеуі үшін, «Боран у-у-у» деп келе қалғанда гимнастикалық қабырғаға өрмелеп шығуы керек. Боран соғып балаларды бір айналып өтеді. Ұсталып қалған баланы, боран алып кетеді. Ойын 2-3 рет қайталанып ойналады	1
21	Ат жарыс	Бұл ойын екі командаға бөлініп ойналады. Ойын шарты: Балалар тәрбиешінің «Алға»-деген белгісі бойынша, ат үстіндегі қимылын салып жарысады. Қай команда мәреге тез жетіп бітіреді. Сол команда жеңімпаз болады. Ат кескін бет пердесін тақымға қысып мәреге шауып жету. К/Құралдар: Екі командаға аттың кескін бетпердесі.	1
22	Қуыр-қуыр қуырмаш	Оң қолдың бес саусағын бір жерге түйістіреді де, сол қолымен оны бүрмелеп қапсыра ұстайды. Содан соң екінші балаға: -Ортаңғы саусағымды тапшы,- дейді. Екінші балаға қарап байқап отырады да, міне,-деп бір саусақтың басынан шымшып ұстап тұрады. Егер екінші бала жасырушының ортаңғы саусағын дәл тапса, ұпайды бірінші бала тартады. Ұтқан бала ұпай алу үшін мына ережелермен сөздерді жақсы білуі керек. 1. Бас бармақтан бастап шынаққа дейін саусақтардың атын бір түгел атап береді: басбармақ, балан үйрек, ортан терек, шылдыр шүмек, кішкентай бөбек. Бес саусағын түгел жұмады. Тағы да бас бармағыннан бастап, былай деп 5 саусақты түгел жазады. Сен тұр қойыңа бар,	1

		Сен тұр түйеңе бар, Сен тұр жылқыңа бар, Сен тұр сиырыңа бар, Сен кішкентай әлі жас екенсің Қазанның қаспағын қырып же де, жыламай отыра тұр. Енді осы шынашақтың өзі алақан шұңқырына бүгіп тұқырта ұстайды да: Қуыр-қуыр, қуырмаш Балапанға бидай шаш Әжең келсе есік аш Қасқыр келсе мықтап бас. Шынашақты шыр айналдырып, баланың алақанын қытықтайды. Осыларды істеп бола беріп: -Мына жерде қой бар, Мына жерде жылқы бар, Мына жерде жылқы бар, Мына жерде түлкі бар - деп баланың білегінен қолтығына дейін түртіп ең соңында мына жерде күлкі бар –деп сәл ғана қытық-қытық! Қытықтайды.	
23	Хан талапай		1
24	Аударыспақ.	Қазақтың кәдімгі ұлттық ойын спорт ойыны. Қарапайым бөренеден «ағаш ат» жасаудың еш қиындығы жоқ. Екі жақ басы берік тұғырға бекітілген биіктігі бір-бір жарым метрдей (балалардың жасына қарай) ұзындығы 70-80 сантиметрдей бір –біріне қапталдас орыналасқан «ағаштардың» ара қашықтығы екі жақтан созылған қол ерін жектетіндей болса жеткілікті.	2
25	Санамақ	Көпшілік қатысады. Ойынның шарты: ойын бастаушы қатысушы бір адамды ортаға алып шығады. Ол адам бір тектес атау сөзден жаңылмай,кідірмей аттап жүріп айтуы керек. Тоқтамай қателеспей айтып шықса, жүлде алады. Егер қателессе ойыннан шығады. Мысалы: жаңылмай 10 ақынның немесе 10 өзеннің атын атауы керек.	1
26	Тасымалдау	Екі-екіден қарама-қарсы 3-4 жерге 4 орындық қойылады. Сол орындықтың екеуінің үстіне бес-бестен қасық қойылады. Ойын бастаушы екі адамның ортаға шығарып ойынның шартын түсіндіреді. Шарт: 5 қасықты әр қайсысында тұрған	1

		бос орындыққа бір-бірлеп көшіруі керек. Ол үшін екі ойыншының көзін таңып қояды. Әр ойыншы өз қасығын өзіне тиісті орындыққа көшіру, егер қарсыласының орындығына қойса, онда шатасқаны. Шатаспай бұрын көшірген адамға сыйлық беріледі.	
27	Шертпек	Ойнаушылар екі топқа бөлінеді. Бірінші топ үйдің сыртына шығып, ал екінші топ үйдің ішінде қалады. Ойынды басқарушы сыртта тұрғандардың есімдерін үйде отырғандарға қойып, өзі белгілеп алады. Содан кейін сырттағы ойыншыларды бір-бірлеп шақыра бастайды.	1
28	Белбеу соқ.	Ойыншылар екі-екіден жұптасып, шеңбер жасап тұрады. Бір ойыншы белбеуді алып, екіншісін қууға тиіс. Қашқан шеңбер жасап тұрған бір жұптың алдына келіп тұрған кезде, артық қалған үшінші ойыншы шеңберді айнала қашады. Егер қуғыншы оны белбеумен соғып үлгеріп, өзі бір жұптың алдына келіп үлгерсе, оның орнын келесі ойыншы басады.	1
29	Асау көк.	Кешкі астан кейін мейманға ән салғызу, әңгіме-ертегі, жұмбақ немесе жаңылтпаш айтқызу мақсатында ұйымдастырылады. Әуелі үй иелері «ауылдың алты ауызын» айтады да, онан соң «қонақ кәдесі» деп мейманның өнер көрсетуін сұрайды. Түк білмейтін қонақты айып ретінде мінгізетін керме арқан «Асау көк» деп аталады. Кермеге мінген қонақ әрі-бері сүрінбей жүруі керек.	2

Тәрбиешіге арналған :

1. Ойнайық та, ойлайық Р. Кашенова. Поиграем поговорим. Алматы, ана тілі 1996
2. Ұлт мәдениеті мен өнері, білім 2003ж 198 бет
3. Қуыр - қуыр, қуырмаш. Сейсенбек Ахметов. Өнер, Алматы, 1993
4. Көркем әдебиет «Алматы» 2012
5. «Казахские детские игры» кітабы авторы: Молдагаринов Аскар Алма-Ата «Жалын» 1987 г.
6. «Қазақстан мектебі» журналы № 9-10 2005 ж.
7. «Қазақтың ұлттық ойындары» кітабы авторы: Базарбек Төтенаев Алматы «Қайнар» баспасы 1994 ж.
8. «Шынашақ» кітабы. Құрастырушылар – М. Әлімбаев, Қ. Баянбаев. Алматы «Балауса» 1992 ж.

Тәрбиеленушіге арналған:

1. Қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру А.Б Ақпаева, Л.А Лебедова. 2007ж,
2. Ұлттық ойындар журнал кітабы 2013ж. 6 басп
3. Ойнайық та, ойлайық журналы Қ. Әбубәкірқызы. 2012ж, 5 басп
4. Балдырған журналы 2013ж. 05 баспа
5. Мөлдір бұлақ 2012ж, №2